

Németh István

TÁJKÉP, NAPNYUGTÁVAL

A nénikére egy elmondhatatlanul sivár tömbház harmadik emeleti ablakában figyeltem fel. Mozdulatlanul állt a csupasz ablak mögött és nézett kifelé. Előtte, a terasz teljes hosszúságában, szedett-vedett párkány futott végig, valamikor talán virágcserepek részére, most ütött-kopott műanyag vödöröcskék, szomorú, félig telt befőttesüvegek sorakoztak rajta. Ez a *most* arra a késő délutáni szokásos sétámra vonatkozik, amikor a riasztóan komor lakótömbön először pillantottam meg az ablakban álló nénikét. Rögtön valami nyugtalan kíváncsiság futott rajtam végig. A következő napi sétám alkalmával már bennem volt: vajon ott áll-e az ablakban a nénike? Mert szemmel láthatóan az volt, nénike. Nem egy úgynevezett asszonyság, akinek még vágyai, céljai vannak az életben, s testtartásából erő és erély sugárzik, de nem is egy olyan valaki, akit a városi közbeszédben korosabb hölgynek illik nevezni, hanem egy soványacska, elnyűtt, megfáradt, határozottan falusi nénike, akit élete alkonyán a család, a rokonság kiragadott természetes környezetéből, s a városba száműzték egy szürke, vigasztalan panelházba, idegen emberek közé. Attól a naptól fogva, hogy megpillantottam, minden sétám alkalmával, a tömbház felé közeledve, megkérdeztem magamtól: vajon ott áll-e az ablakban? Már így: a *nénikém*. Egy alkalommal átballagtam az utca túloldalára, szembe a panellal, egy hosszú, lezüllött raktárépület elé, s csak akkor konstatáltam, hogy az, ahol a nénike áll, tulajdonképpen nem egy szobaablak, hanem egy befalazott erkély, amelyen egy ablaknyílást hagytak. Innen látszott csak igazán, az utca túlsó oldaláról, mennyire elcsúfították a bérház lakói az eleve ronda, siralmas épületet a fantáziátlan toldalékaikkal, telezsúfolva a teraszokat szegénységük mindenféle kacataival. Egyedül a nénikém terasza volt befalazva, de úgy, ahogy mondtam, hagytak rajta egy ablakocskát, amely a bérház rút homlokzatával együtt napnyugatra szolgált. Nénikémet talán épp ez állíthatta szobácskájának az ablakába. A naplementében, a naplementén való...

Mert egy véletlen esemény kapcsán hamarosan bepillantottam annak a négygyermekes családnak az életébe, amelynek a terasza egy-

ben a nénikém szobácskája is volt. A család egy isten háta mögötti faluból került a városba, abból a faluból, ahol utazó koromban gyakran megfordultam, azért gyakran, mert igencsak megkedveltem, már-már mint a szülőfalumat. Valahogy otthon éreztem magam benne, végül már a fél faluval tegeződő viszonyban kerültem, tehát ez a négygyermekes család, derült ki, abból a faluból költözött fel a városba, de ez már arra az időre esett, amikor rég abbahagytam az utazást, a terpejárást. Velük tehát odahaza nem találkoztam, amikor azonban itt a városban, a szürke tömbház harmadik emeletén egy ügyben becsöngettem hozzájuk, rögtön az volt az első kérdésem, hogy nem kisteleki-e. – Eltalálta! – mosolygott rám barátságosan egy ötven körüli férfi, aki ajtót nyitott. – De honnan tudja? – csodálkozott is el nyomban. – A nevükről – válaszoltam. – Minden harmadik kisteleki Bakos. – Hát ha nem is minden harmadik, de minden ötödik bizonyára – ismerte el az ember nem kis büszkeséggel a hangjában.

Beinvitált a konyhába, leültetett, majd egy literes üveget tett az asztalra.

– Ez is kisteleki, méghozzá kisüsti! Tegnap hozta egy földim. Érdemes megkóstolni! – mondta, s máris töltögetni kezdett a poharakba.

Olykor fél óra is elegendő ahhoz, hogy két vadidegen ember özszezelegedjen, most is ez történt, s miután elköszöntem tőlük, szinte mindent megtudtam róluk, attól fogva, hogy bekerültek a városba, s azóta hogyan ütik-verik a világot. A negyvennégy négyzetméteres, kétszobás lakást, amikor tizennyolc évvel ezelőtt beköltöztek, hárman lakták, a férj és felesége meg a kisbaba, elsőszülött fiuk, másfél évre rá jött az első kislány, aztán a második, végül a második fiú, és itt meg is álltak, mert egyszerre szűknek bizonyult a lakás, ahogy a vendéglátóm fogalmazott.

– Akkor még rá se mertünk gondolni, hogy nemsokára heten leszünk, mint a gonoszok! – mondta az ember derűs ábrázattal.

– Jött az ötödik? Mégiscsak jött? – kérdeztem.

– Ez egy külön mese – válaszolt, s mielőtt hozzáfogott volna, újra teletöltötte a poharakat.

Tulajdonképpen itt, ezzel kellett volna kezdenem a nénikém történetét.

Nemcsak hogy ugyanabból a faluból származik, ahonnan Bakosék, de szomszédok is voltak, mégpedig jó szomszédok, olyannyira, hogy amikor ők a városba költöztek, házuk őrzését, környékének gondozását nyugodt lélekkel a nénikére bízhatták. Hamarosan kiderült, hogy nálá-

nál jobb házgondnokot keresve se találtak volna. Húsvét táján – s ezt aztán minden évben megismételte, míg futotta az erejéből – nemcsak a saját házának az elejét hozta rendbe, meszelte ki, hanem a rábízottét is, anélkül, hogy erre megkérték volna. Sajnos három évvel ezelőtt, szinte egyik napról a másikra annyira megrendült az egészsége, hogy már-már magatehetetlenné vált, s hogy a helyzete még súlyosabbá váljon, ez épp akkor következett be, amikor elvesztette utolsó hozzátartozóját is, a testvéröccsét. Megüzente Bakoséknak, akik utolsó mentségként maradtak meg számára, hogy látogassanak haza, mert nagy baj van. A legközelebbi hétvégén haza is sietett Bakos Ferenc „fölvételezni a helyzetet”. Visszatérve a városba megtárgyalta a feleségével a néni ajánlatát: a házáért, összes ingó és ingatlan vagyonkijáért „átadná magát” gondozásra. – Tán csak nem ránk gondolt az öregasszony? – rémült meg Bakosné. – Hová hoznánk ide, amikor már mi se férünk ebben az egérlyukban? – Valóban, hova hoznák, tűnődtek el. Már így is jó ideje, ahogy a gyerekek nagybacsák lettek, az anyjuk a lányokkal, az apjuk a fiúkkal hál egy szobában, hova tennék az öregasszonyt, hiszen nincs harmadik szoba.

– Majd csinálunk egy harmadikat, álltam elő az ötlettel vagy három nap elteltével, amikor kigondoltam, hogy ha a teraszunkat befaloznánk, ott lehetne helyet szorítani az öreglánynak – mesélte Bakos Ferenc, miután harmadszor is – három a magyaré! – megtöltötte a kis poharakat.

Úgy is történt. Nem álltam meg, hogy szembe ne dicsérjem, pedig állítólag ezt nem nagyon tűri a magyar. – Sok gyerek az édeszüleiért nem hoz ekkora áldozatot, mondtam.

– Nekünk ő annyi jót tett... meg hát így még egy ház ragasztódott a másik mellé. Ha valamelyik gyerekünk meggondolja magát, tudja már... esetleg mi, ha visszatérünk, vagy ha lesz unokánk, aki falun szeretné berendezni az életét...

Hirtelen hangot váltott:

– Ha már itt van, bevezetném az öregasszonyhoz. Legalább valakivel elbeszélgethet egy kicsit, mert mi, megmondom úgy, ahogy van, még arra se érünk rá.

A „teraszszobában”, először láttam ilyet, egy komikusan rövid priccsféleség volt valami birkabőrrel letakarva, a sarokban egy konyhaszéknél, hokedlinél alig nagyobb asztalka, egy szék és semmi más. Nem is nagyon férhetett volna el benne még valami. A néni a priccs sarkán ült egy imakönyvvel a kezében. A vendéglátóm, engem előretuszkolva, már csak a fejét tudta bedugni a teraszajtón.

– Ilka néni, hoztam magának egy szívgyógyászt! – ijesztett az öregasszonyra Bakos Ferenc. – A falunk nagy barátját!

A néni elé állva a kezemet nyújtottam, de mert ő mozdulatlan maradt, megérintettem a vállát:

– Elnézést a zavarásért – hebegtem, s újra a néni vállára tettem a kezem, talán meg is simogattam, könnyen barátkozom ismeretlen emberekkel, de most valahogy feszélyezett a helyzet: ájtatosság, imádkozás közben zavarok meg valakit.

Bakos Ferenc gyorsan ránc csukta az ajtót, magunkra hagyott.

Helyet foglaltam a nénikével szemben, a „teraszszoba” egyszál székén.

Ilka néni egy darabig csak nézett rám, az arcomat fürkészte, valami elmondhatatlan szelíd derűvel, kedves kíváncsisággal.

– Vélek magára – mondta, amikor nagy sokára megszólalt, annak az embernek az örömeivel, aki az utcán váratlanul összetalálkozik rég nem látott ismerőseivel. – Ugye maga volt az, aki épp akkor nyitott rám a barátjával, amikor a mákot fejtettem a gangon? A barátja gyorsan le is vetetett. Aztán az emberek nem győzték mutogatni a faluban, hogy Salamon Ilka néni benne van az újságban. Ugye maga volt?

Nem én voltam. Az valami újságíró lehetett. Mégis azt válaszoltam, hogy hát persze, én voltam a barátommal.

– Hát most, látja, ide jutottam – tárta szét a kezét. – Már a harmadik éve. Áldott jó emberek megverne az Isten, ha panaszkodnék rájuk, csak az bánt, hogy amikor átadtam magamat, nem jutott eszembe... Az nagyon bánt.

– Micsoda? Mi nem jutott eszébe?

– Hát, hogy bele kéne tenni azt is az írásba. Mert van írás róla, azt nemcsak Irénke, az ügyvéd, maguk az eltartóim is javasolták. Hogy legyen írás az egészről.

– Szóval van?

– Van. Az egyik, mert hármat is aláírtak, itt van, itt őrzöm az imakönyvemben, de hiányzik belőle, mert akkor, amikor megcsinálták, nem jutott eszembe, hogy ha lehunyom a szemem, hozzanak vissza.

– Hogy otthon?...

– Igen, hogy otthon temessenek el.

– Bakosék jó emberek, nem említette még nekik?

Láttam, alig tudja tartani a könnyeit. Hallgattunk.

– Mert – szívta meg az orrát – jó itt, jók hozzám, mindenem megvan, ami kell, télen az ablakpárkány a frizsiderem, nyáron a virágoskertem, csak a világ ne állna itt körülöttem annyira tótágast.

Nem tudtam az arcáról levenni a szememet. Hányszor szembe-sültem már szerencsétlenül járt emberek arcán ezzel az elnémitó valamivel, aminek soha, most se tudtam nevet adni. Oly esetlen, erőtlén, suta ilyenkor a vigasztaló szó. Mert az igazit, a meggyőzőt képtelen megtalálni az ember. Mert nincs is rá szava.

– Tótágast? – buggyant ki belőlem a kényszerű nevetés. Viccel az öreglány?

Igen, nevetni próbáltam, hátha így őt is derűre fakasztom. De az arca most még halványabb lett. Látszott rajta, hogy valahol nagyon messze jár, s amit mond, csak önmagának mondja.

– Mert itt nem ott kel föl a nap, nem is ott nyugszik le, mint minálunk. Oszti hiába fordítanám meg, ahhoz én már nagyon gyöngyögyök.

Fölnézett rám, kinyitotta az imakönyvét.

– Itt a papír, amin átadtam magam. Elolvashatja.

Átfutottam, fölálltam, megint a vállára tettem a kezem, gyöngyöden, bátorítólag megszorítottam a vállcsontját.

– Máskor is benézhetek magához?

Ő is fölemelkedett, most látszott csak, mily piróka-maróka öreg-asszony. A mellemig sem ért.

– Úgy röstellem, hogy semmivel se tudtam megkínálni.

Ígéretemhez híven még sokszor „fölnéztem” hozzá. A teraszszobácskájának az ablakára. Ott állt, szemben a lenyugvó nappal, amely a háta mögött szokott fölkelni, de amit itt, ebből az ablakból nem láthatott, mégis tudta, hogy valahol a háta mögött kél fel, ám mégsem ott, ahol odahaza megszokta és annyira megszerette.

A teraszablakra tehát fel-fölnéztem sétáim közben, de őhozzá magához soha többé. Ilyen az ember, megígér valamit, s aztán nem tartja be. Úgy gondoltam, mindent tudok róla. Tulajdonképpen semmit se tudtam. Csupán annyit, hogy sehogy se megy a fejébe, miért nem ott nyugszik le a nap, ahol otthon, a falujában. Egyszer aztán hiába kerestem a tekintetemmel a teraszablakban. Bakos Ferencről tudtam meg, akivel összefutottam a városban, hogy még azon a tavaszon, amikor náluk jártam, „hazavitték”.

(Forrás, 2005/6.)